

Rikmyrknøttsnegl *Vertigo geyeri* Lindholm, 1925

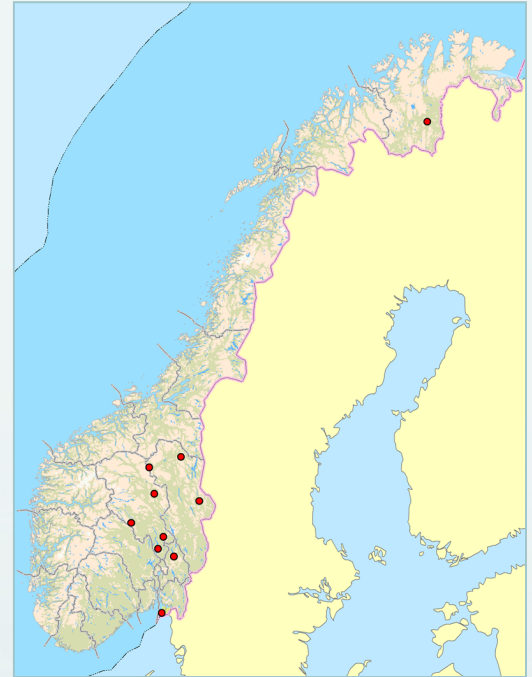
Rødlistet art

faktaark

Rikmyrknøttsnegl er funnet på 10 lokaliteter på Østlandet og i Finnmark. Den er knyttet til kalkrike myrer av ulike typer. Arten er sårbar for endringer i miljøet, som grøfting, gjengroing eller for hardt beitetrykk, og arten kan være utgått fra flere av sine lokaliteter. Den var tidligere regnet som en underart av kalkkildeknøttsnegl *Vertigo genesii*, og eldre litteratur må leses med en viss varsomhet.

Status
Kategori sårbar (VU) på Norsk rødliste for arter 2010.

Kjent utbredelse av rikmyrknøttsnegl i Norge pr. 2010.

Kjennetegn

Rikmyrknøttsnegl er en liten, opp til 1,2 mm bred og 1,9 mm høy landsnegl. Skallet er høyredreid, som de fleste andre artene i slekten, dvs. når man ser på sneglehuset med tuppen opp og munningen mot deg, så ligger åpningen til høyre for midtlinjen. I samme slekten er det også et par venstredreide arter. Skalloverflaten er noe glinsende, men med ytterst fine, regelmessige ribber. Sømmen mellom de tydelig konvekse vindingene er dyp. I munningen sitter 3–4 hvite tenner: 1–2 på ytterleppen, 1 på parietalleppen og 1 på collumellarleppen. Fargen på skallet er lysebrun, men synes svartbrun med levende dyr i. Flere andre arter i slekten ser ganske like ut, og den kan være vanskelig å bestemme med sikkerhet, særlig dersom detaljer om funnstedet er ukjent.

Utbredelse

I Norge er rikmyrknøttsnegl først og fremst funnet i kalkrike områder på Østlandet, men ett funn foreligger også fra Finnmark. Ti kommuner innen Østfold, Akershus, Hedmark, Oppland og Finnmark har funn av arten. Det er imidlertid sannsynlig at arten finnes på et større antall lokaliteter med tilfredsstillende miljøforhold i Norge enn det som er kjent. Høyden over havet, på de lokalitetene hvor denne er kjent, varierer mellom 140 m ved Hørsjøen i Ullensaker og 880 m i Grimsdalen i Dovre. Sannsynligvis er et funn fra Hvaler gjort lavere enn 140 m, men ingen detaljerte funnstedsopplysninger finnes. Funnstedene i Norge knyttes fint sammen av lokaliteter på svensk side av grensen, og arten har sannsynligvis et sammenhengende utbredelsesområde på den skandinaviske halvøya. Utbredelsen er imidlertid noe flekkvis, begrenset av tilgangen på egnet habitat. I Sverige forekommer den i hele landet, men med

mange store utbredelsesluker, og den har forsvunnet fra en rekke av de gamle lokalitetene. De aller fleste svenske funnene ligger under tregrensen (dvs. ca. 800 m). Flere steder i Nord-Sverige er den funnet tett opp mot grensen til Norge (Nordland og Troms). I Danmark finnes den i østlige deler av Nordjylland, Århus og Sjælland, samt Bornholm. I Finland finnes den både i sør og i nord, tidligere også i midtre deler. Artens utbredelsesområde strekker seg ellers fra Irland i vest til Russland i øst, og sørover til de sveitsiske og østerrikske alpene, men også her ligger lokalitetene spredt og delvis isolert. Den mangler i Sør- og Sørvest-Europa.

Biologi

Arten er sterkt knyttet til åpne, kalkrike myrer og fuktenger, kilder og sig, gjerne med en del stein og grus. Terrenget er oftest flatt eller nesten flatt. I sjeldnere tilfeller kan den påtreffes i andre, oftest kalkrike, habitater. Arten opptrer ofte på meget begrensede arealer, også innen en lokalitet. Den finnes mellom råtnende plantemateriale og nederst i tueformet

Utsnitt av myra ved Hersjøen i Ullensaker, hvor rikmyrknøttsnegl ble påvist i 2000 og 2001.

vegetasjon, som ulike starrarter (ofte nebbstarr *Carex viridula* ssp. *brachyrrhyncha*) og brunskjene *Schoenus ferrugineum*, sjeldnere i mose. Muligens unngår den vegetasjon som er hardt beitet. Fra åtte av de ti kjente norske lokalitetene er det gjort pH-målinger, disse varierer mellom 6,6 og 8,0. I Sverige er den kjent fra lokaliteter med pH ned mot 5,75. Artens livshistorie er i noen grad kjent. Fra Storbritannia er det vist at både unge og voksne dyr finnes året rundt, men i varierende proporsjoner. Avhengig av værforhold er det størst rekruttering om høsten (ved tørke) eller sent på sommeren (ved nedbør). Arten reproducerer hovedsakelig parthenogenetisk, og 1–10 egg legges enkeltvis. Disse klekkes etter to uker.

Rikmyrknøttsneglen er anslått å ha en livslengde på 1–1,5 år. På to av de norske lokalitetene var arten den dominerende landsneglarten (på tre av de andre var det sumpknøttsnegl *V. lilljeborgi* og på én var det mørkknøttsnegl *V. antivertigo*). Også i Finland og Storbritannia er arten ofte dominerende på sine

lokaliteter. Arten har meget begrenset evne til å spre seg på egen hånd, beregnet til noen få meter per år. Dette gjør at individer stort sett er henvist til å leve på akkurat den myren de er født på, og i liten grad kan kolonisere andre, selv nærliggende, myrer. I sjeldne tilfeller kan (vade)fugler, og kanskje også pattedyr, bidra til at arten spres til nye myrer lenger borte. Artens tilstedeværelse på en myr vil således i de fleste tilfeller indikere lang kontinuitet i habitatet. Arten regnes ofte som en relikart, som i den postglasiale varmetiden hadde en mye større utbredelse enn i dag.

Bestandsstatus

Vi har ingen data som sier noe om bestanden av eller bestandsutviklingen til rikmyrknøttsnegl i Norge. I de kjente innsamlingene er det belagt mellom 1 og 35 individer. I Storbritannia er det registrert tettheter på opp mot 300 individer pr. m², men med et gjennomsnitt på under 100. I sitt europeiske utbredelsesområde er den i sterk tilbakegang, og i Sverige har den forsvunnet fra flere lokaliteter i løpet av de siste 50 år.

De viktigste truslene mot arten er grøfting (eller andre former for vannstandsendringer), eutrofiering, gjengroing og feilaktig hevd, som f.eks. for hardt beitetrykk. På overbeite lokaliteter kan også kyrs urin og avføring påvirke markkjemien negativt. Veibygging og annen arealplanering kan også true enkelte lokaliteter. Det samme kan skogbruk i lokalitetens nærhet, dersom hydrologi og lokalklima endres. I Sverige er det vist at lokaliteter har gått tapt som følge av forstyrrelser eller forandringer i lokalitetenes miljøforhold, men i Norge er ingen av lokalitetene undersøkt siden de ble oppdaget, Hvaler-lokaliteten sannsynligvis på 1800-tallet, de andre i perioden 1969 til 2000.

Referanser

- Cameron R.A.D. 2003. Life-cycles, molluscan and botanical associations of *Vertigo angustior* and *Vertigo geyeri* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 95-110.
- Cameron R.A.D., Colville B., Falkner G., Holyoak G.A., Hornung E., Killeen I.J., Moorkens E.A., Pokryszko B.M., Proschwitz T.v., Tattersfield P. og Valovirta I. 2003. Species accounts for snails of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitat Directive: *V. angustior*, *V. genesii*, *V. geyeri* and *V. moulinsiana* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 151-170.
- Cederberg B. og Löfroth M. (red.) 2000. Svenska djur och växter i det europeiska nätverket Natura 2000. - ArtDatabanken, SLU. Uppsala. (160 s.).
- Colville B. 1998. The status and conservation of *Vertigo geyeri* Lindholm, 1925 and *V. genesii* (Gredler, 1856) in the British Isles. - *Journal of Conchology Special Publication 2*: 303-306.
- Holyoak G.A. 2003. Upland habitats of *Vertigo geyeri* in Ireland (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 119-123.
- Killeen I.J. 2003. A review of EUHSD *Vertigo* species in England and Scotland (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 73-84.
- Pokryszko B.M. 1993. Fen malacocenoses in Dovrefjell (S. Norway). - *Fauna norvegica Serie A 14*: 27-38.
- Proschwitz T.v. 1998. Landlevande mollusker i rikkärr i Stockholms län. - Länsstyrelsen i Stockholms län, Miljöenheten U:30. (56 s.).
- Proschwitz T.v. 2003. A review of the distribution, habitat selection and conservation status of the species of the genus *Vertigo* in Scandinavia (Denmark, Norway and Sweden) (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 27-50.
- Valovirta I. 2003. The habitat and status of *Vertigo angustior*, *V. genesii*, and *V. geyeri* in Finland and nearby Russian Karelia (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). - *Heldia Sonderheft 7 5*: 85-94.